

LÄRARHANDLEDNING

Flickan och kriget

Författare: Annelie Karlsson
Illustratör: Anna-Carin Svanå

Handledningen är skapad av författaren i samarbete med Frida Karlsson (lärare)

Rekommenderas för åk 3-6
Kopplat till skolämnet SO (Historia), kan även kopplas till Svenska

Metod: EPA

Sidhänvisning

- s.2 Varför läsa boken i skolan?
- s.3 Bokens handling, sammanfattning
- s.4 Övergripande handledning
- s.5-10 Handledning steg för steg
- s. 11 Ordlista

Varför läsa boken i skolan?

Författarens ord

Som skolelev fick jag vid två tillfällen lyssna på överlevande från Förintelsen.

De satt längst fram i klassrummet framför en fullständigt knäpptyst skolklass, och gav mig några av de starkaste minnena från min skoltid.

En av dem var min egen farmor, Hella, som under sitt besök i min klass i mellanstadiet gjorde ett så starkt intryck på mina klasskamrater att flera kommenterar det än idag 30 år senare.

Boken "Flickan och kriget" är ett sätt att låta farmor Hella berätta vidare för fler generationer barn och unga.

Förhoppningen är att väcka funderingar, frågeställningar och känslor, med syftet att bidra till att barnen genom historiska berättelser får redskap att göra etiska val nu och i framtiden.

TACK för att ni läser!
Med värme, Annelie

Koppling till läroplanen

Utdrag ur Skolverkets skrivelse om läroplanen, specifikt kursplan för Historia;

“Människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden.

På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden.

Kvinnor och män har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka sin omgivning.

Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

(...) Undervisningen ska stimulera elevernas nyfikenhet på historia och bidra till att de utvecklar kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial och möten med platser och människors berättelser.”

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/>

Bokens handling

“Flickan och kriget” är en sann berättelse om Hella, en polsk flicka som blev tillfångatagen av nazister under andra världskriget.

Handlingen utspelar sig dels i Sverige i nutid, hemma hos Hella som gammal när hon en dag berättar för sina barnbarnsbarn att hon har upplevt ett krig. Barnen ställer frågor och Hella berättar sin historia. Av omtanke berättar hon på ett sätt som inte blir för skrämmande för barnen.

Genom Hellas berättelse utspelar sig handlingen sedan huvudsakligen i Polen och Tyskland under andra världskriget. Vi får en inblick i hennes fattiga uppväxt och hur militärer kom till hennes hus och tog den då tonåriga Hella med sig som fånge.

Vi får följa unga Hella genom tungt tvångsarbete på bondgårdar och vi får veta hur hon rymmer därifrån.

Hella blir efter sin flykt hittad av militärer igen och hamnar i fängelse, för att slutligen transporteras till ett koncentrationsläger tillsammans med en mängd andra kvinnor och barn.

Hella är stark och modig och hon håller hoppet uppe. I slutet av boken är kriget över och Hella kommer som flykting till Sverige.

Berättelsen är anpassad till barn, vilket innebär att alltför obehagliga händelser eller detaljer är utelämnade.

Den nutida inramningen syftar till att barnen lättare skall kunna relatera och ramberättelsen används även stundvis för att bryta och lätta upp tyngre episoder.

Boken har 9 kapitel, de flesta mellan 6-10 sidor långa och rikligt med bilder.

Övergripande handledning

Upplägg:

- Här utgår vi ifrån att man arbetar med boken vid ca 3 tillfällen per vecka, totalt 11 tillfällen.
- Varje tillfälle är tänkt att vara 20-30 minuter. Tillfälle 1 och 2 är något kortare, och kan även slås ihop.
- Tillfälle 1 och 2 är förberedande genomgångar, och vid tillfälle 3 börjar läsningen.
- Läraren läser kapitel 1, 5 och 7 högt. Kapitel 5 och 7 för att de är de tyngre kapitlen där en vuxen kan behöva vara extra delaktig i läsningen.
- Resterande kapitel sker antingen genom individuell läsning, parläsning eller i liten bokcirkel, alternativt byter man till högläsning av alla kapitel.
- Gå igenom svåra ord innan varje läsning. De svåra ord vi har identifierat i respektive kapitel finns med i ordlistan i slutet av handledningen.
- Använd EPA-metoden i slutet av varje lästillfälle.

EPA-metoden:

EPA står för enskilt, par och alla. Syftet med metoden är att aktivera samtliga elevers tänkande och stimulera kommunikation mellan alla elever.

Låt eleverna bearbeta vad de läst genom:

- **E**nskilt tänkande
- **P**arvis diskussion med grannen
- **A**lla delar med sig av exempel från sina diskussioner

Enskilt tänkande och pardiskussion är förslagsvis korta stunder, exempelvis 30 sekunder. Sista steget kan ta olika lång tid beroende på diskussioner och tankar.

Frågorna kan EPA:s en i taget, alternativt skrivas upp på tavlan och EPA om alla frågorna samtidigt

Handledning steg för steg

Tillfälle 1

Introduktion

Visa omslagsbilden (göm titeln)

Frågor att låta eleverna EPA kring:

- Vad ser ni på omslagsbilden?
- Vad tror ni att boken handlar om?
- Vilka känslor kommer upp när ni tittar på omslaget?
- Vad kan bokens titel vara?

Visa boken inklusive synlig titel

Berätta för eleverna om bokens handling

Ge i hemuppgift att ta reda på något om Förintelsen inför nästa tillfälle

Tillfälle 2

Introduktion forts. - Andra världskriget och Hella

Ställ frågor om Förintelsen i helgrupp och samla ihop i en tankekarta på tavla eller smartboard:

- Vad känner eleverna till om andra världskriget och Förintelsen sedan innan eller vad har de tagit reda på?
- Var har de hämtat sin kunskap?

Några grundläggande fakta;

- Andra Världskriget pågick mellan 1939 - 1945
- Kriget startade med att Tysklands militärer anföll Polen och sedan blev många länder inblandade på båda sidor
- Adolf Hitler ledde nazistpartiet och var diktator i Tyskland, han startade kriget
- Ca 50 miljoner människor dog varav ca 6 miljoner judar mördades av tyska nazister
- Tyskland förlorade kriget och många nazister blev senare åtalade för brott

Handledning steg för steg

Tillfälle 3

Kapitel 1

Gå igenom svåra ord innan läsningen (se ordlista)

- Inga svåra ord identifierade i kapitel 1

Läs kapitel 1 högt för eleverna

Frågor att låta eleverna EPA kring

- Vilka karaktärer träffar vi i första kapitlet?
- Majid är från Syrien - känner du någon från Syrien eller något annat land? Har du själv ursprung från ett annat land?
- Varför tror du att Antonio inte försvarar Majid trots att han egentligen vill det? Har du varit i någon liknande situation? Hur kan man göra i ett sådant läge?
- Fick du några inre bilder under läsningen? Beskriv! (Fantasi)

Tillfälle 4

Kapitel 2

Gå igenom svåra ord innan läsningen (se ordlista)

- Nazister, judar, förintelsen, ångvält

Eleverna parläser kapitlet alt. läser i mindre grupper

Återsamling och EPA

- Återberätta kort vad som har hänt i kapitlet?
- Vad tror ni kommer att hända närmast?

Ge eleverna detta medskick:

Antonio och Liv visste inte att deras gammelfarmor hade varit med i ett krig, och de kände inte till hur hennes barndom var eller vad hon lekte med som liten. Kanske har dina äldre släktingar roliga eller spännande saker att berätta om, fråga dem gärna! (Detta förväntas eleverna inte redovisa)

Handledning steg för steg

Tillfälle 5

Kapitel 3

Gå igenom svåra ord innan läsningen (se ordlista)

- Invaderades, getto, kommandant

Eleverna parläser kapitlet alt. läser i mindre grupper

Återsamling och EPA

- Återberätta kort vad som har hänt i kapitlet?
- Varför tror ni att Hella fick tillbaka sin kalv?
- Kan kommandanten beskrivas som god eller ond, eller både och? Ge exempel och beskriv hur ni tänker.
- Fick du några inre bilder under läsningen? Beskriv!
- I slutet berättar Hella att strax efter denna händelsen förändrades hennes liv för alltid. Vad tror ni att hon menar?

Tillfälle 6

Kapitel 4

Gå igenom svåra ord innan läsningen (se ordlista)

- Arbetskraft, förlamande, högaffel

Eleverna parläser kapitlet alt. läser i mindre grupper

Återsamling och EPA

- Återberätta kort vad som har hänt i kapitlet?
- Vilka karaktärer har vi träffat nu, det skiljer sig lite från berättelsens början. Vilka är huvudkaraktärerna?
- Varför kämpar inte Hella emot när militärerna kommer och tar henne med sig? Hur skulle ni ha gjort om ni var Hella eller någon av grannarna som såg det hända?
- Varför tror ni att bondfrun är elak?
- Under tiden på gården förändras Hella och visar prov på att vara modig, ge exempel på hur man märker det?
- Vad tror ni att bondfrun och militärerna gör när de märker att fångarna på gården har rymt?

Handledning steg för steg

Tillfälle 7

Kapitel 5

Gå igenom svåra ord innan läsningen (se ordlista)

- Gestapo, kolgruva, bunker, flyglarm, godståg, koncentrationsläger, ss-vakter

Läs kapitel 5 högt för eleverna

Frågor att låta eleverna EPA kring

- Här får vi följa Hella under hennes tid i fängelse och sedan på vägen till koncentrationslägret. Vad eller vilka situationer reagerade du mest på?
- Vilka känslor och tankar kom upp hos dig när det visade sig att barnen kastade sten på fångarna?
- Varför tror ni att folket i byn vände sig bort när fångarna gick från tåget till lägret?

Fakta: Byborna hade fått information av militären att det var krigsförbrytare som hölls fångna i lägret. Men när folk såg att det ständigt var kvinnor och barn som transporterades dit från tågstationen, så är det troligt att de förstod att det inte riktigt stämde. Så vitt man vet undvek byborna att prata om vad som pågick i utkanten av deras by under andra världskriget.

Tillfälle 8

Kapitel 6

Gå igenom svåra ord innan läsningen (se ordlista)

- Baracker, elstängsel, levnadsvillkor, krematoriet, gaskammare, officer

Eleverna parläser kapitlet alt. läser i mindre grupper

Återsamling och EPA

- Återberätta kort vad som har hänt i kapitlet?
- Varför tror ni att Hella kände sig annorlunda på lägret, att hon inte kände sig som sig själv längre?
- Varför tror ni att Hella har sparat tyglappen?
- Fick du några inre bilder under läsningen? Beskriv!

Handledning steg för steg

Tillfälle 9

Kapitel 7

Gå igenom svåra ord innan läsningen (se ordlista)

- Tranor, givakt, textilfabrik, eskorteras

Läs kapitel 7 högt för eleverna

Frågor att låta eleverna EPA kring

- Vad reagerade du mest på i detta kapitlet?
- Antonio tänker att vuxna inte brukar prata med barn om sådana här saker. Håller ni med, och varför tror ni i så fall att det är så?
- Fångarna använde sin fantasi för att drömma sig bort, det tröstade dem. Har du egna exempel på när det kan vara hjälpsamt att drömma sig bort och fantisera?
- Vakterna var givetvis också vanliga människor med känslor, hur tror ni att de kunde behandla fångarna så som de gjorde?
- De minsta Ravensbrückbarnen kände inte till någonting om världen utanför lägret. Vad skulle ni ha velat visa dem först om ni kunde?

Tillfälle 10

Kapitel 8

Gå igenom svåra ord innan läsningen (se ordlista)

- Fronten, bakhåll, tumult, krigsposter

Eleverna parläser kapitlet alt. läser i mindre grupper

Återsamling och EPA

- Återberätta kort vad som har hänt i kapitlet?
- Varför tror ni att flygplanen släppte ner lappar till fångarna om att befrielsen var nära?
- Byborna flyr också och många tar med sig sina käraste ägodelar, vilka är dina käraste ägodelar?
- Fångarna slutar inte att gå, trots att de inte vet vart de är påväg, varför tror ni att de går vidare?

Handledning steg för steg

Tillfälle 11

Kapitel 9

Gå igenom svåra ord innan läsningen (se ordlista)

- Inga svåra ord identifierade i kapitel 9

Eleverna parläser kapitlet alt. läser i mindre grupper

Återsamling och EPA

- Återberätta kort vad som har hänt i kapitlet?
- Hella tyckte att Sverige var fantastiskt. Vad är det bästa med att bo i Sverige tycker du?
- Vad kan man göra för att en person ska känna sig välkommen till ett nytt land?
- Varför tror du att Hella ville berätta sin historia?

Låt eleverna spekulera i vad som hände sedan

När läsningen och arbetet är klart

Låt gärna eleverna skriva ner eller filma frågor och/eller feedback till författaren och skicka dem till anneliechristine@icloud.com

Visa gärna ett kort filmklipp från Youtube (knappt 2 min) "Intervju med Hella"

Obs! Klicka på "cc" för att få fram undertexter, då det ibland är svårt att höra. Klippet är filmat under 90-talet i samband med ett skolarbete av gymnasieelever.

Länk:

<https://www.youtube.com/watch?v=5pVZD7vHv48&feature=youtu.be>

Ordlista - förklaringar till svåra ord

Kapitel 1

Inga svåra ord identifierade i kapitel 1

Kapitel 2

Nazister	Människor som stöttade eller var med i NSDAP (det tyska Nazistpartiet) som har ett hakkors som symbol. De ansåg att det tyska folket var den "rena och starka rasen" och att andra folkgrupper, såsom judar och många fler, var ett hot som måste bort ur deras samhälle.
Jude	En person som tror på och lever enligt religionen Judendom
Förintelsen	Den svenska benämningen på det folkmord som nazisterna utförde 1933-1945 på drygt sex miljoner judar och ca sju miljoner andra människor
Ångvält	En stor maskin som används för att jämna ut vägbanor

Kapitel 3

Invaderas	Att militär från ett land går in i ett annat land för att erövra det och ta över styret
Getto (/ghetto)	Ett avskilt område med en mur eller ett taggtrådsstängsel runt
Kommandant	Den officer (chef inom militären) som ansvarade för ordningen på en viss plats

Kapitel 4

Arbetskraft	Personer som arbetar
Förlamande	Att inte kunna röra kroppen eller en viss del av kroppen
Högauffel	Ett redskap som används på gårdar och liknar en stor gaffel

Kapitel 5

Gestapo	Hemliga polisen i Tyskland, tillhörde organisationen "SS"
Kolgruva	En gruva (under jorden) där man hämtar upp stenkol som är en bergart
Bunker	Skyddsrum under marken, till skydd för exempelvis bomber
Flyglarm	En hög ljudsignal (tuta) som hörs från stora ljudanläggningar i städer för att varna människor för militärflyg under krigstider

Godståg	Ett tåg som är avsett för transport av gods (saker), inga sittplatser
SS-vakter	En specialstyrka med vakter inom samma huvudorganisation som Gestapo
Koncentrationsläger	En form av fängelse där man inte hamnar för att man har begått ett brott utan för att man tillhör en viss grupp av människor som av olika anledningar anses vara ett hot mot styret i landet

Kapitel 6

Barack	Enklare byggnad som sätts upp som tillfälliga hus, i detta fall långsmala byggnader
Elstängsel	Ett strömförande stängsel, man får en elektrisk stöt om man rör vid det
Levnadsvillkor	De omständigheter som någon lever i, t ex ekonomiskt, var man bor, hur man har det
Krematoriet	En anläggning med ugnar där man bränner upp kroppen när någon har dött
Gaskammare	Ett slutet utrymme (rum) där det kan sprutas in dödligt giftig gas istället för luft
Officer	Ett befäl (chef) inom militären

Kapitel 7

Tranor	Stora fåglar med långa ben och långa halsar som flyger tillsammans i en V-formation
Givakt	En kroppsställning där man står med rak rygg, huvudet högt och blicken framåt
Textilfabrik	En fabrik där man tillverkar tyg av olika slag
Eskorteras	När någon följer med en annan person som skydd eller sällskap

Kapitel 8

Fronten	Den plats som utgör gränsen mellan de olika stridande parterna i ett krig
Bakhåll	Att hålla sig gömd för att sedan kunna göra ett överraskande anfall eller attack
Tumult	Våldsamma oroligheter på en plats med många människor, kaos
Krigspost	Stället där en militär är beordrad att vara

Kapitel 9

Inga svåra ord identifierade i kapitel 9